Następny

Powrót

# Cykl audycji „Przystanek Historia” odcinek 38. Pamięć o weteranach

Zapraszamy do posłuchania audycji Przystanek Historia, w których historycy i eksperci Instytutu Pamięci Narodowej rozmawiają o najnowszej historii Polski i świata, o miejscach pamięci i upamiętnieniach, a także odnoszą się do bieżących wydarzeń i rocznic historycznych. Audycje zostały przygotowane przez Wydział Realizacji Projektów Medialnych Biura Rzecznika Prasowego IPN i opublikowane w portalu Przystanekhistoria.pl.

23.12.2024

## „Przystanek Historia”, odcinek 1

Magazyn poświęcony jest w całości rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Osią audycji są rozmowy z Janem Rumanem, redaktorem naczelnym Biuletynu IPN (refleksje i wspomnienia o stanie wojennym) i dr. Grzegorzem Majchrzakiem, historykiem z Biura Badań Historycznych IPN (o książce „Stan wojenny – historia znana, mniej znana i nieznana”).

Całości dopełniają zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN w tym m.in.: światełko wolności, wystawa „Solidarni z Polakami”, masakra w kopalni „Wujek”, promocja albumu o ks. Jerzym Popiełuszce i udział słuchaczy Instytutu Trzeciego Wieku w obchodach stanu wojennego.

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 2

27 grudnia przypada rocznica wybuchu zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego. Z tej okazji spotykamy się z dr. Adamem Pleskaczyńskim, dyrektorem Biura Edukacji Narodowej IPN. Powstanie Wielkopolskie to wciąż najmniej znane z polskich powstań.

Nie ma tu jednej zwycięskiej bitwy, nie ma też jednego bohatera, jest za to ogrom zdobyczy terytorialnych, sprzętu wojskowego. A nade wszystko Wiekopolanie pod dowództwem gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego stworzyli jedną z najlepszych formacji Wojska Polskiego, która odegrała istotną rolę w późniejszych walkach w obronie niepodległości Polski podczas wojny z bolszewikami.

Kolejnym gościem jest dr Ewa Kowalska z Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN, która opowie o „Bazie nieupamiętnionych miejsc pochówku obywateli polskich zmarłych i zamordowanych

w Rosji sowieckiej”. Niestety to katalog wciąż otwarty. Nadal brakuje dostępu do rosyjskich archiwów, podobnie dzieje się z archiwami w wielu państwach powstałych po upadku sowieckiego imperium.  Co gorsza, wiele upamiętnień na terenie Rosji zostało w ostatnim czasie zniszczonych.

Koniec roku to także pora podsumowań i planów na przyszły rok. W tym kontekście porozmawiamy m.in. o upamiętnieniach, pracach poszukiwawczo - identyfikacyjnych i programie straty.pl. Będzie także zaproszenie na uroczystości rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu.

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 3

Działalność Instytutu Pamięci Narodowej zawsze związana jest z historią. W 2024 roku obchodziliśmy 80. rocznicę zwycięskiej bitwy 2 Korpusu gen. Władysława Andersa pod Monte Cassino, ale też rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego. Ten bohaterski zryw Armii Krajowej trwał 63 dni i stał się jedną z najcięższych i najkrwawszych bitew II wojny światowej.

W 2025 roku będziemy obchodzić 80. rocznicę zakończenia tego krwawego światowego konfliktu. Dla Europy Zachodniej był to czas radości, skończył się koszmar niemieckiej okupacji, ustały walki. Dla Polski i wielu innych państw Europy Środkowowschodniej był to początek nowej sowieckiej okupacji. Nowy podział Europy stał się faktem. Jednym z istotnych działań IPN jest usuwanie z przestrzeni publicznej propagandowych obiektów, które komuniści wznosili ku czci Armii Czerwonej.  O tym rozmawiamy z dyrektorem Biura Rzecznika Prasowego IPN dr. Rafałem Leśkiewiczem.

Z kolei z dr. Maciejem Żuczkowskim z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Warszawie rozmawiamy o kolejnej bardzo ważnej rocznicy. 19 stycznia 1945 roku gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek” wydał rozkaz o rozwiązaniu Armii Krajowej. Polska podziemna armia była fenomenem na skalę światową, mimo ogromnych represji Niemcom nie udało się jej rozbić. Niestety w obliczu błyskawicznych postępów Armii Czerwonej i wrogiej wobec polskiego podziemia postawy sowietów, dalszy masowy opór był niemożliwy. Rozkaz o rozwiązaniu AK miał uchronić żołnierzy podziemia przed represjami sowietów, ale niestety było to niemożliwe. Sam gen. Okulicki wraz z resztą przywódców Państwa Podziemnego został aresztowany i wywieziony do Moskwy. Nam pozostała pamięć o bohaterskich czynach żołnierzy Armii Krajowej.

W magazynie Przystanek Historia znajdą też Państwo zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej.

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 4
# Auschwitz. Symbol niemieckich zbrodni

27 stycznia 1945 roku wojska Armii Czerwonej dotarły do obozu Auschwitz-Birkenau. W obozie była wówczas garstka na wpół żywych ludzi. Przed nadejściem frontu Niemcy przystąpili do ewakuacji obozu i zacierania śladów swoich zbrodni. Zdążyli wysadzić krematoria, choć jedno z nich pracowało niemal do ostatniej chwili, wypędzili także większość więźniów.

Do historii przeszły „marsze śmierci”, w których kolejni więźniowie byli mordowani lub umierali z zimna i głodu. Niemal do dnia wyzwolenia Niemcy mordowali także więźniów w obozie. Za drutami uwolnienia doczekało 7000 ludzi – w tym 500 dzieci. Więźniowie byli w tak złym stanie, że nie można ich było przenieść, dlatego szpital urządzono w obozowych barakach. Mimo wysiłków lekarzy zmarło jeszcze pół tysiąca ludzi. Na terenie obozu pozostały prochy ponad miliona ludzi, w tym 960 tysięcy Żydów, ponad 70 tysięcy Polaków, 21 tysięcy Romów i Sinti, 15 tysięcy jeńców sowieckich i 10 tysięcy ofiar innych narodowości.

Niewielu niemieckich zbrodniarzy stanęło przed sądem, nieliczni otrzymali karę śmierci. Większość załogi SS uniknęła odpowiedzialności. Auschwitz stało się symbolem niemieckich zbrodni popełnionych w okupowanej Polsce, ale było tylko jedną z wielu „fabryk śmierci” zbudowanych tu przez III Rzeszę.

Ten Przystanek Historia niemal w całości poświęcamy tematyce Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu. Naszymi gośćmi są dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN i dr Roman Gieroń z Oddziałowego Biura Badań Historycznych w Krakowie.

Przedstawimy państwu także najważniejsze wydarzenie organizowane przez Instytut Pamięci Narodowej.

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 5
# 14 lutego – z miłości do Polski. Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej

14 lutego po raz pierwszy obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej. Tego dnia w 1942 roku Naczelny Wódz, gen. Władysław Sikorski, wydał rozkaz przemianowania Związku Walki Zbrojnej na Armię Krajową.

Historia polskiej podziemnej armii sięga ostatnich dni oblężonej Warszawy we wrześniu 1939 roku, kiedy to powołano pierwsze struktury konspiracji. Armia Krajowa stała się największą podziemną armią okupowanej Europy, która – mimo słabego wsparcia państw Zachodu i potwornych realiów niemieckiej okupacji – zdołała przeprowadzić tysiące spektakularnych akcji dywersyjnych i wywiadowczych. Szacuje się, że od sierpnia 1942 roku do lipca 1944 roku polskie

podziemie zlikwidowało blisko 10 tysięcy Niemców i ponad 11 tysięcy kolaborantów. Jednak do największej bitwy Armia Krajowa stanęła 1 sierpnia 1944 roku w okupowanej Warszawie. Żołnierzy AK cechował patriotyzm i wysokie morale, dlatego przez lata komunistycznego zniewolenia Armia Krajowa stała się wzorem dla tysięcy Polaków. O dokonaniach podziemnej armii opowiada nasz gość, dr Tomasz Łabuszewski, dyrektor Oddziału IPN w Warszawie.

Kolejnym gościem „Przystanku Historia" jest Adam Stefan Lewandowski, zastępca dyrektora Biura Prezesa IPN, pomysłodawca i koordynator Centralnego Programu Wolontariatu w Instytucie Pamięci Narodowej, z którym rozmawiamy o realizacji programu.

Oczywiście nie brakuje też zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN oraz przypomnienia ciekawych rocznic.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia", odcinek 6
# Wierni Polsce. 1 marca – Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych

1 marca obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Po wejściu Armii Czerwonej w granice II Rzeczpospolitej jej głównym wrogiem stało się polskie podziemie. Rozpoczęły się aresztowania, tortury i mordy. Tysiące żołnierzy AK trafiło na zsyłkę. Wielu polskich partyzantów padło z rąk czerwonoarmistów, jak choćby słynny cichociemny, żołnierz „Hubala" – Maciej Kalenkiewicz „Kotwicz", który poległ wraz z ze swymi żołnierzami pod Surkontami w sierpniu 1944 r.

Armia Krajowa została rozwiązana w styczniu 1945 roku, ale nie był to koniec oporu i walki z nowym sowieckim okupantem. Żołnierzy podziemia niepodległościowego, którzy pozostali w lasach, zwalczał cały ogromny aparat komunistycznego państwa. Od NKWD i Armię Czerwoną, przez bezpiekę, milicję, aż po ludowe Wojsko Polskie. Pojmano i wybito niemal wszystkich. Historia nadała im imię „Żołnierzy Wyklętych", bowiem komuniści skazali ich nie tylko na śmierć, ale i na wymazanie z naszej pamięci. Ciała ostatnich żołnierzy Niepodległej, mordowanych strzałem w tył głowy wrzucano do bezimiennych mogił. Ale komuniści przegrali. Pamięć o Niezłomnych wróciła, a dzięki działaniom Instytutu Pamięci Narodowej ich szczątki są odnajdywane i identyfikowane. Wrócili do naszej pamięci i na karty podręczników historii, choć do dziś niektórzy odmawiają im prawa do szacunku.

W naszym magazynie powiemy o walce Żołnierzy Wyklętych i o ogromnym aparacie represji, który komuniści rzucili przeciwko nim. Gośćmi naszego magazynu są dziś Zastępca Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Krzysztof Szwagrzyk i Paweł Sztama z Biura Badań Historycznych IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 7

W nocy z 16 na 17 marca 1942 r. Niemcy przystąpili do likwidacji getta w Lublinie. Tak zaczęła się Akcja „Reinhardt” – jedna z najbardziej przerażających niemieckich zbrodni z czasów II wojny światowej.

Była to zaplanowana i precyzyjnie zrealizowana akcja wymordowania blisko dwóch milionów Żydów na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Masowym mordom towarzyszył zaplanowany rabunek. Ludzi mordowano w specjalnie w tym celu uruchomionych obozach zagłady.

Rozmawiamy też o Polakach, którzy w tych nieludzkich czasach ratowali Żydów i o tym jak wielkiej odwagi to wymagało. Niemcy wprowadzili na okupowanych terenach Polski drakońskie kary za wszelką pomoc okazywaną Żydom, znacznie ostrzejsze niż w pozostałych podbitych krajach europejskich. Za pomoc Żydom groziła kara śmierci. Jak bezwzględnie Niemcy ją stosowali może świadczyć rozstrzelanie całej rodziny Ulmów.

Naszymi gośćmi są dr Mateusz Szpytma Zastępca Prezesa IPN i dr Aleksandra Namysło z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Katowicach.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 8

13 kwietnia obchodzimy Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej, ustanowiony dla upamiętnienia wymordowania przez Sowietów blisko 22 tysięcy polskich jeńców wojennych i więźniów.

Decyzja o zbiorowym mordzie na Polakach zapadła 5 marca 1940 r. W kwietniu rozpoczęły się

egzekucje. Ta zbrodnia nigdy nie miała ujrzeć światła dziennego, ale Sowietom nie udało się jej ukryć. Nawet gdy groby w Lesie Katyńskim zostały odkryte, stalinowscy oprawcy zaprzeczali, a sprawstwo swej zbrodni próbowali przypisać Niemcom. Kłamstwo udało się obalić dopiero po kilkudziesięciu latach, choć do dziś nie znamy całej prawdy o jej przebiegu i miejsca pochówku tysięcy Polaków zamordowanych przez NKWD.

Będziemy też mówić Narodowym Dniu Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką, ustanowionym w rocznicę wymordowania rodziny Ulmów w Markowej. Dziś powiemy jednak o innej niemieckiej zbrodni, popełnionej w Starym Ciepielowie i Rekówce. W grudniu 1942 r. niemieccy żandarmi bestialsko zamordowali tam co najmniej 30 Polaków za pomoc Żydom, wśród zamordowanych były dzieci. 24 marca w Ciepielowie zostanie odsłonięty pomnik ku czci zamordowanych polskich rodzin.

Naszymi gośćmi będą dr hab. Filip Musiał dyrektor Oddziału IPN w Krakowie i dr Dominika Siemińska z Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 9
## Katyń – walka o pamięć

Tradycja kwietniowych obchodów rocznicy tej zbrodni sięga jeszcze lat 50. i zrodziła się na emigracji w Londynie. Choć pamięć o zamordowanych przez NKWD oficerach i policjantach trwała także w Polsce, choć groziły za to surowe represje.

Porozmawiamy też o Sądzie Wojennym Rzeszy, który do końca wojny skazywał na śmierć żołnierzy i oficerów Wehrmachtu, ale też najgroźniejszych wrogów III Rzeszy. Także Polaków działających w podziemiu niepodległościowym. Wystawa ukazująca działalność i ofiary tego zbrodniczego sądu, niebawem zostanie otwarta w Warszawie.

Naszymi gośćmi są prof. Tadeusz Wolsza Zastępca Przewodniczącego Kolegium IPN i dr Paweł Kosiński z Biura Badań Historycznych IPN.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 10

W naszym magazynie sporo miejsca poświęcimy rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim. Ten bohaterski zryw rozpoczął się 19 kwietnia 1943 roku, gdy oddziały niemieckie wkroczyły do getta z rozkazem jego likwidacji. Bojownicy z Żydowskiej Organizacji Bojowej i Żydowskiego Związku Wojskowego stawili zbrojny opór.

Był to ostatni akt tragedii warszawskich Żydów, masowo wywożonych na śmierć do Treblinki. Walki trwały blisko miesiąc, a ich tragicznym epilogiem było wysadzenie przez Niemców Wielkiej Synagogi 16 maja 1943 r.

Porozmawiamy też o jubileuszu 25-lecia Instytutu Pamięci Narodowej. Początki nie były łatwe, a i dziś nie brakuje głosów nawołujących do jego likwidacji. Jednak w ciągu ćwierćwiecza działalności Instytut rozrósł się, a jego archiwum stało się niezbędnym źródłem dla współczesnych badaczy historii najnowszej. Dzieło poszukiwania miejsc pochówku polskich bohaterów i upamiętniania miejsc ważnych dla polskiej historii stało się najlepszą wizytówką IPN.

Naszymi gośćmi są dr Martyna Grądzka-Rejak z Biura Badań Historycznych IPN i dr Rafał Leśkiewicz Rzecznik prasowy IPN, dyrektor Biura Rzecznika Prasowego IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 11
# Gorzki smak zwycięstwa – 80. rocznica zakończenia wojny

W naszym magazynie sporo miejsca poświęcimy 80. rocznicy zakończenia II wojny światowej w Europie. Skończyła się trwająca sześć lat wojna, zakończył się także koszmar niemieckiej okupacji. Dla wielu narodów był to czas świętowania wolności i powrotu do normalnego życia.

Jednak nie dla wszystkich. Dla Polaków i innych narodów na wschodzie kontynentu klęska III Rzeszy nie oznaczała wyzwolenia lecz początek nowej, tym razem sowieckiej okupacji. Armia Czerwona zamiast wolności przyniosła terror i siłą narzucony nowy ustrój. Każdy opór karany był zsyłką, więzieniem lub strzałem w tył głowy. Polska na długie lata utraciła suwerenność

Ale rocznica zakończenia wojny to także okazja by porozmawiać o polskim wkładzie w zwycięstwo. Polscy żołnierze walczyli na wszystkich frontach tej wojny. Nie brakowało wspaniałych zwycięstw. Polacy walczyli o swoja wolność innych narodów we Francji, pod Tobrukiem, Narwikiem, w Bitwie o Anglię, w Bolonii, Bredzie i wielu innych miejscach. Lecz najwspanialszym zwycięstwem i symbolem, o którym do dziś pamiętają Polacy stała się bitwa

o Monte Cassino. Dziś porozmawiamy o tej wspaniałej polskiej wiktorii.

Gośćmi programu są Zastępca Prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski i doradca prezesa IPN Jan Józef Kasprzyk.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 12
## Długa polska droga do wolności i zrabowane dzieła sztuki

W tym odcinku sporo miejsca poświęcono polskiej drodze do wolności. Dla wielu europejskich narodów koszmar wojny i okupacji zakończył się w maju 1945 roku, wraz z upadkiem III Rzeszy. Ale Polacy, jak i inne narody na wschodzie kontynentu, musieli bardzo długo czekać na prawdziwe wyzwolenie.

Dla Polaków początkiem wolności stały się pierwsze – choć nie w pełni wolne – wybory w czerwcu 1989 roku.

Mimo upływu 80. lat od zakończenia wojny Polska wciąż nie odzyskała wielu bezcennych dzieł sztuki zrabowanych przez Niemców i przez Rosjan. Niemcy niechętnie zwracają nam zrabowane dzieła, a każdy przypadek rozpatrywany jest indywidualnie. Jest to proces żmudny, kosztowny i długotrwały.

W myśl prawa naszych zachodnich sąsiadów, każdy, kto w dobrej wierze wszedł w posiadanie zrabowanego zabytku ponad 30 lat temu, jest już jego prawnym właścicielem. Rosjanie z kolei nie chcą nawet słyszeć o oddawaniu Polsce zrabowanych dzieł sztuki. Jednak cicha walka o restytucję zrabowanych zabytków wciąż trwa.

Naszymi gośćmi są dr Maciej Korkuć z Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Krakowie i dr hab. Piotr Majewski z Biura Badań Historycznych IPN.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 13
# Wybory 4 czerwca 1989 roku – początek transformacji ustrojowej w Polsce.

W naszym magazynie sporo miejsca poświęcimy rocznicy wyborów czerwcowych 1989 roku. Same wybory nie były wolne, a za ich realizację *de facto* odpowiadał aparat komunistycznego państwa. A mimo to Polacy skorzystali z nadarzającej się okazji i jednoznacznie odrzucili narzucony siłą ustrój. Choć nie wszystko udało się zrobić od razu, komuniści powoli oddawali władzę, a w Polsce rozpoczęła się transformacja ustrojowa. Co nam się udało, a co można było zrobić lepiej?

Jednym z efektów przemian politycznych w Polsce było powstanie Instytutu Pamięci Narodowej i rozpoczęcie na wielką skalę poszukiwań ofiar reżimu komunistycznego. Żołnierzy skazanych nie tylko na śmierć, ale i na zapomnienie. Kilka dni temu udało się napisać do końca losy trzech kolejnych żołnierzy podziemia niepodległościowego, zamordowanych przez komunistów, których szczątki odnaleźli specjaliści IPN. Ich uroczysty pogrzeb odbył się w Katowicach.

Naszymi gośćmi są dr Tomasz Kozłowski z Biura Badań Historycznych IPN i Adam Kondracki z Oddziałowego Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN w Katowicach.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najważniejszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 14
# Najmłodsze ofiary wojny. Los dzieci pod niemiecką i sowiecką okupacją

W najnowszym magazynie sporo miejsca poświęcono dzieciom, które stały się najmłodszymi ofiarami II wojny światowej. Na terenach Generalnego Gubernatorstwa Niemcy dokonali szeregu zbrodni na dzieciach żydowskich, polskich i innych narodowości.

Najstraszniejszy był los dzieci w gettach i obozach koncentracyjnych, ale wiele spośród dzieci Niemcy wymordowali w ulicznych i tajnych egzekucjach. Najmłodsi Polacy doświadczyli także ogromu cierpień pod sowiecką okupacją. Zsyłki były dla tysięcy dzieci drogą ku powolnej śmierci. O tych dramatycznych wydarzeniach opowiada dr Martyna Grądzka-Rejak z Biura Badań Historycznych IPN.

W czerwcu przypada też 25. rocznica rozpoczęcia działalności przez Instytut Pamięci Narodowej. O tym jubileuszu, a także o tym, co czeka Instytut, po tym jak obecny prezes obejmie niebawem urząd prezydenta Rzeczypospolitej, rozmawiamy z rzecznikiem prasowym IPN Rafałem Leśkiewiczem.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN podczas wakacji.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 15
## Obława Augustowska – największa zbrodnia na Polakach po zakończeniu wojny

Odcinek w dużej mierze poświęcony Obławie Augustowskiej, która była największą zbrodnią popełnioną na Polakach po zakończeniu II wojny światowej.

W obławie, oprócz wojsk sowieckich, brały udział także jednostki ludowego Wojska Polskiego. Sowieci spodziewali się na obszarze puszczy silnych oddziałów polskiego podziemia, jednak w rzeczywistości była tam tylko jedna niewielka formacja. Ofiarami obławy stali się przede wszystkim cywile, także kobiety i dzieci. Z ponad 7000 aresztowanych do domów nigdy nie powróciło około 600 osób. Zostali zamordowani przez Sowietów, ich grobów do dziś nie odnaleziono.

W programie omówiono też los Polaków, którzy po zakończeniu wojny nie mogli lub nie chcieli powrócić do Polski. Nowe granice kraju sprawiły, że tysiące Polaków pozostały na „nieludzkiej ziemi". Wśród nich było wielu inteligentów, którzy w tej niezwykle trudnej sytuacji wciąż kultywowali polskość.

Gośćmi w tym wydaniu magazynu byli dr Marek Jedynak, dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku i Adam Hlebowicz z Biura Edukacji Narodowej IPN.

W tym „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN podczas wakacji.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 16
# Kongres Przyszłości Narodowej – tylko pamięć oparta na prawdzie buduje przyszłość

Znajomość własnej historii tworzy naszą tożsamość, a pamięć o niej jest jednym z fundamentów przyszłości kolejnych pokoleń. Dlatego tak ważne jest, aby przekaż historyczny opierał się na prawdzie.

Trudna historia Polski w XX wieku – okupacja niemiecka i sowiecka, a później sowiecka dominacja i rządy komunistów – wszystko to sprawiło, że przez dziesięciolecia obowiązywał całkowicie zakłamany i fałszywy obraz polskiej historii. Także w przestrzeni publicznej wznoszono dziesiątki propagandowych obiektów sławiących Armię Czerwoną, która nie przyniosła Polsce wolności, lecz kolejne zniewolenie.

IPN, jako najważniejsza instytucja polskiej polityki pamięci, podjął ogromny wysiłek dekomunizacji przestrzeni publicznej i usuwania takich propagandowych symboli sowieckiej dominacji. Wiele udało się osiągnąć, ale wciąż jeszcze ta misja nie została zakończona.

Niesłychanie ważnym wyzwaniem jest znalezienie właściwej ścieżki dotarcia z wiedzą historyczną do młodego pokolenia. Musimy odpowiedzieć sobie na pytanie: co chcemy pokazać i przekazać przyszłym pokoleniom?

O nadchodzącym Kongresie Przyszłości Narodowej rozmawiamy z zastępcą prezesa Instytutu Pamięci Narodowej drem hab. Karolem Polejowskim.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 17
# Archiwum pamięci – historia dostępna

W programie sporo miejsca poświęcimy Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Nie bez powodu miejsce to zwane jest sercem Instytutu.

Archiwum IPN. To tu znajdują się bezcenne dla Polski dokumenty archiwalne, wytworzone przez niemieckich i sowieckich okupantów oraz przez służby specjalne komunistycznego państwa.

Minęły jednak czasy, gdy w archiwach na regałach spoczywały rzędy zakurzonych teczek. Dziś archiwum to nowoczesna placówka, która tętni życiem. Jego pracownicy realizują szereg programów, które pozwalają lepiej poznać naszą historię.

Naszym gościem jest dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. Znajdzie się tez miejsce na chwilę refleksji przed listopadowymi

świętami.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 18
## Ojcowie Niepodległości

W programie sporo miejsca poświęcimy odzyskaniu przez Polskę niepodległości w listopadzie 1918 roku. Po 123 latach niewoli Polska powróciła na mapę Europy.

Ten wspaniały sukces nie byłby możliwy, gdyby nie wysiłek całego narodu i mądrość przywódców. Dziś nazywamy ich Ojcami Niepodległości. Spośród wielu zasłużonych postaci, mianem tym określa się sześciu najwybitniejszych przywódców z Józefem Piłsudskim na czele.

O Ojcach Niepodległości rozmawiamy z dr Mateuszem Szpytmą, zastępcą prezesa IPN.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 19
## Gry wywiadu i dezinformacja

W programie sporo miejsca poświęcimy działaniom wywiadów i dezinformacji w czasie zimnej wojny i dziś.

A to za sprawą konferencji, która już w listopadzie odbędzie się w Krakowie *„Need to know*. W świecie krzywych zwierciadeł. Wywiad i dezinformacja". To międzynarodowe spotkanie naukowców doskonale znających zagadnienie.

Wydawać by się mogło, że apogeum działalności wywiadu i dezinformacji miało miejsce podczas zimnej wojny – wielkiego starcia dwóch bloków: wolnego Zachodu i zniewolonego przez Sowietów Wschodu. Tymczasem dziś, gdy Rosja rozpętała wojnę z Ukrainą, dezinformacja i wywiad znów stały się groźną bronią.

O działaniach wywiadu i dezinformacji rozmawiamy z dr Przemysławem Gasztoldem z Biura Badań Historycznych IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 20
## Zbrodnie stanu wojennego

W odcinku mówimy o zbrodniach stanu wojennego i działaniach prokuratorów Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu zmierzających do ich rozliczenia. Terror wprowadzony nocą 13 grudnia 1981 r. był niezgodny także i z komunistycznym prawem. Świadczy to motywacjach i charakterze oprawców, którzy nie przejmowali się niczym, nawet narzuconymi przez siebie regułami.

Mimo upływu lat sprawcy zbrodni z tamtego okresu mogą być ścigani, bowiem zbrodnie popełnione w czasie stanu wojennego zostały uznane za niepodlegające przedawnieniu. Dodatkowo nowoczesne techniki pozwalają odkrywać nowe dowody i nie tylko wyjaśniać przebieg zdarzeń, ale – co bardzo ważne – również identyfikować sprawców przestępstw i stawiać im zarzuty.

W Instytucie Pamięci Narodowej powołano projekt Archiwum Zbrodni, którego celem jest postawienie przed sądem zbrodniarzy komunistycznych z lat 80. XX wieku. Zwykła ludzka sprawiedliwość nakazuje by nie pozostali bezkarni.

O rozliczeniach stanu wojennego mówi zastępca prokuratora generalnego i dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, prokurator Andrzej Pozorski.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. Między innymi podsumujemy centralny projekt wolontariatu w IPN, powiemy o Dniu Darczyńcy w ramach Archiwum Pełnym Pamięci i zapowiemy grudniowy numer Biuletynu IPN.

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 21
# Trudne święta w stanie wojennym

Internowanie tysięcy ludzi, strzały na ulicach, godzina milicyjna. W sklepach kolejki i puste półki. A w sercu obawa i straszne poczucie utraconych nadziei na normalne życie w wolnym kraju.

Święta Bożego Narodzenia to czas radości i spotkań z najbliższymi. Dziś, gdy bez obaw możemy dzielić się opłatkiem i składać życzenia wszelkiej pomyślności przy pięknie przybranej choince i wigilijnym stole, warto przypomnieć sobie bardzo smutne święta w stanie wojennym.

Zapraszamy państwa do chwili refleksji i wspomnień z czasów, kiedy w Polsce nie było wolności. Może tym łatwiej będzie nam docenić możliwość wspólnego świętowania.

O bardzo trudnych dla Polaków świętach Bożego Narodzenia w 1981 roku mówi nasz gość, dr Grzegorz Majchrzak z Biura Badań Historycznych IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. Powiemy również o realizowanej przez Instytut akcji dekomunizacji przestrzeni publicznej oraz o rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego i warsztatach dla maturzystów.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 22
# Nowy rok i nowe wyzwania

Rozpoczął się 2026 rok, który wzorem lat minionych również obfituje w wiele ważnych, okrągłych rocznic – między innymi przewrotu majowego z 1926 roku, Poznańskiego Czerwca z 1956 roku i robotniczych protestów w Ursusie i Radomiu w roku 1976.

Bieżący rok został także ogłoszony przez Sejm RP rokiem Ignacego Daszyńskiego – jednego z Ojców Niepodległości, socjalisty i patrioty, premiera polskiego rządu.

Decyzją Kolegium IPN rpzpoczęła się również procedura wyboru prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

O tych wszystkich wydarzeniach i wyzwaniach stojących przed Instytutem Pamięci Narodowej w 2026 roku mówi nasz gość, dr Rafał Kościański, rzecznik IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN – jako, że ostatnie dwa tygodnie stycznia to początek ferii dla uczniów,

nie zabraknie także propozycji na ciekawe spędzenie czasu razem z Instytutem Pamięci Narodowej.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 23
## Ofiary Holokaustu

27 stycznia to Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu. Tego dnia w 1945 roku Sowieci wkroczyli do niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz Birkenau. Tylko w tym jednym miejscu Niemcy wymordowali ponad milion ludzi, a takich „fabryk śmierci" powstało znacznie więcej, głównie w III Rzeszy i okupowanej przez Niemców Polsce.

Auschwitz stało się symbolem niemieckich zbrodni i zagłady milionów ludzi. Wśród 6 milionów zgładzonych Żydów, niemal połowę stanowili przedwojenni obywatele Rzeczpospolitej. Ale prócz Żydów, Niemcy na masową skalę mordowali także Polaków, Romów, jeńców sowieckich i przedstawicieli wielu innych narodowości.

O Holocauście, zbrodniach i ofiarach oraz o pamięci historycznej mówi gość naszego magazynu, dr Tomasz Domański z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Kielcach.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. A, że trwają ferie dla uczniów, nie zabraknie także propozycji na ciekawe spędzenie czasu razem z Instytutem Pamięci Narodowej.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 24
## Armia Krajowa – „Z miłości do Polski"

Pod jednym sztandarem udało się zjednoczyć wiele różnych organizacji konspiracyjnych. W ten sposób powstała jedna z największych w okupowanej Europie podziemnych armii. W szczytowym momencie w jej szeregach walczyło nawet 380 tysięcy żołnierzy. Trzonem kadry byli przedwojenni oficerowie, ale żołnierzami stali się młodzi Polacy, którzy nie wahali się poświęcić życia dla wolnej ojczyzny.

14 lutego 1942 roku rozkazem Naczelnego Wodza dotychczasowe struktury Związku Walki Zbrojnej przemianowano na Armię Krajową.

Największą bitwą stoczoną przez Armię Krajową było Powstanie Warszawskie. Jednak to wielkie starcie z Niemcami poprzedziły tysiące mniejszych akcji – od małego sabotażu, poprzez wysadzanie pociągów, aż po likwidację niemieckich zbrodniarzy i konfidentów. Niestety, nadciągająca ze wschodu Armia Czerwona stała się kolejnym wrogiem, z którym przyszło się mierzyć żołnierzom Armii Krajowej. Zamiast orderów na polskich patriotów czekały więzienia, zsyłki i strzały w tył głowy.

O niezwykłej historii Armii Krajowej mówi gość naszego magazynu, Radosław Stróżyk z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Warszawie.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. A, że trwają ferie dla uczniów, nie zabraknie także propozycji na ciekawe spędzenie czasu razem z Instytutem Pamięci Narodowej.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia", odcinek 25
# Armia Krajowa – „Żołnierze Wyklęci. Wierni Polsce"

1 marca czcimy pamięć Żołnierzy Wyklętych. Ludzi, którzy — w obliczu nowej sowieckiej okupacji – nie złożyli broni. Byli wśród nich weterani Armii Krajowej, byli cichociemni, ale byli też młodzi ludzie, którzy pierwszy raz ruszyli do boju.

Ogłaszane przez komunistów amnestie służyły jedynie identyfikacji członków polskiego podziemia. Żołnierze, toczący od września 1939 roku ciągłe boje z Niemcami i Sowietami, byli często zmęczeni walką, chcieli normalnie żyć. Ale komuniści i Sowieci nie dali im wyboru – wielu z nich po ujawnieniu musiało wracać do lasu i znów chwytać za broń. Przeciwko nim użyto ogromnych sił NKWD, UB, MO, ludowego Wojska Polskiego, Armii Czerwonej i sieci komunistycznych konfidentów.

Ostatni Żołnierz Wyklęty poległ w walce w 1963 roku. Wielu zginęło w boju, wielu czekał strzał w tył głowy w ubeckich katowniach. Ci, którzy przeżyli, skazani na zapomnienie, represjonowani, żyli w skrajnej biedzie. Taka była cena za miłość do wolnej Polski. Nawet dziś trwa walka o dobre imię Żołnierzy Niezłomnych.

O dramatycznych losach Żołnierzy Wyklętych mówi gość naszego magazynu, Stanisław Płużański z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Warszawie.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”
# Zbrodnia Wołyńska – pamięć żywa. Rozmowa z Karolem Polejowskim

28 lutego 1944 r. we wsi Huta Pieniacka doszło do eksterminacji polskich mieszkańców. Śmierć poniosło ponad 850 osób; przeżyło około 160. Masakra ta stała się jednym z symboli Zbrodni Wołyńskiej. IPN niestrudzenie podejmuje starania na rzecz przeprowadzenia poszukiwań i pochówku Polaków pomordowanych na Wołyniu.

W wyniku przeprowadzonej przez ukraińskich napastników akcji wieś przestała istnieć. A, choć symboliczna, jest to jedna z wielu miejscowości na przerażająco obszernej liście Zbrodni Wołyńskiej. Zbrodni, która wedle szacunków pochłonęła ponad 130 tysięcy istnień.

Zaplanowane i przeprowadzone przez ukraińskich nacjonalistów mordowanie Polaków z terenów Wołynia i południowo-wschodnich województw II Rzeczpospolitej trwało od 1943 do 1945 roku (choć do aktów przemocy na Polakach ze strony UPA dochodziło, także po lewej stronie Bugu, jeszcze w 1946 roku).

Zbrodnia Wołyńska pozostaje wciąż niezabliźnioną raną, także z powodu niemożności przeprowadzenia działań mających na celu odnalezienie i godnego pochowania doczesnych szczątków zamordowanych Polaków.

18 lutego 2026 r. Ministerstwo Kultury Ukrainy wydało ostateczną zgodę na prace poszukiwawcze na terenie dawnej wsi Huta Pieniacka, na podstawie wniosku złożonego przez ukraińskiego partnera Instytutu Pamięci Narodowej, którym jest przedsiębiorstwo „Wołyńskie Starożytności”. Decyzja władz ukraińskich kończy blisko siedmioletnie starania Instytutu o uzyskanie pozwolenia na poszukiwanie grobów ofiar zbrodni przed ponad 80 lat.

O szczegółach podejmowanych działań, planach i wyzwaniach związanych z poszukiwaniami ofiar opowiada dr hab. Karol Polejowski, kierujący Instytutem Pamięci Narodowej zastępca prezesa.

Materiał pierwotnie ukazał się na kanale dziennika „Rzeczpospolita”.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”
# Pierwszy numer „Tygodnika Solidarność”. Rozmowa z Sebastianem Pilarskim

3 kwietnia 1981 r. rocznica ukazania się pierwszy numer „Tygodnika Solidarność”. Pojawienie się ogólnopolskiego pisma reprezentującego dziesięciomilionowy związek zawodowy i ruch społeczny stanowiło istotny przełom w walce o wolność słowa w PRL.

Zmagania o dostęp do prawdziwych informacji, pozbawionych propagandowej wykładni, stanowił bowiem istotny element zmagań Polaków z systemem komunistycznym już od momentu zakończenia II wojny światowej. Instytucją stojącą na straży zbudowanego przez totalitarne państwo systemu powszechnego kłamstwa był Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, wypełniający w latach 1945–1990 funkcję cenzury prewencyjnej.

Prasa solidarnościowa, ukazująca się legalnie w latach 1980–1981, z powodzeniem przejęła rolę pełnioną wcześniej przez pisma drugiego obiegu, dając czytelnikom prawdziwy obraz otaczającej rzeczywistości politycznej, społecznej i gospodarczej. Wśród periodyków wydawanych przez związek najważniejszym pozostawał „Tygodnik Solidarność”.

O historii w pewnym sensie legendarnego już „TySola” red. Paweł Lekki rozmawia z dr. Sebastianem Pilarskim, dyrektorem Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej.

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 26
# Walka o prawdę i pamięć

Komuniści skazali ich na zapomnienie, a ciała pochowali w bezimiennych mogiłach. Ci, którzy przeżyli, do końca swych dni żyli w nędzy, traktowani przez władzę jak bandyci. Taka była cena za miłość do wolnej Polski.

Za nami II Kongres Pamięci Żołnierzy Wyklętych – niezwykłe spotkanie, organizowane wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL. To doskonała okazja, by przypomnieć losy ostatnich żołnierzy konspiracji, którzy najdłużej z bronią w ręku walczyli o wolną i suwerenną Polskę. Nie dane im było jednak cieszyć się zwycięstwem. Kongres to szansa by upamiętnić ich dokonania i odkłamywać ich historię.

O walce o prawdę i pamięć o Żołnierzach Niezłomnych mówi gość naszego magazynu – Hubert Bojarski, rzecznik Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 27
# Nie bali się nieść pomoc

24 marca, w rocznicę zamordowania przez Niemców rodziny Ulmów, obchodzony jest Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką. Niemcy, w antysemickim szale, zmierzając do wymordowania Żydów, ostrze represji skierowali także przeciwko wszystkim Polakom, którzy ośmielili się wspierać żydowskich sąsiadów.

Wszelkie kontakty między Polakami i Żydami, także te oparte o wymianę handlową i sprzedawanie czy przekazywanie żywności, władze okupacyjne stopniowo penalizowały. Powszechnie obowiązującym prawem stało się rozporządzenie Hansa Franka z 15 października 1941 r., które wprowadziło karę śmierci, obok innych form represji, za pomoc Żydom. Rok później śmierć groziła za jakąkolwiek formę wsparcia. Śmierć groziła również za posiadanie wiedzy o ukrywaniu się Żydów i niepoinformowaniu Niemców. Mimo tak drakońskich kar wielu Polaków — z narażeniem życia — niosło pomoc ukrywającym się Żydom.

O Polakach ratujących Żydów pod okupacja niemiecką mówi gość naszego magazynu zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, kierujący obecnie pracami Instytutu Pamięci Narodowej.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 28
# Wokół Zbrodni Katyńskiej

Wiosną 1940 r. funkcjonariusze sowieckiego NKWD zamordowali w Lesie Katyńskim 4415 polskich jeńców. Byli to głównie oficerowie Wojska Polskiego – żołnierze II RP, jednak w tym gronie znaleźli się także przedstawiciele innych służb mundurowych oraz administracji państwowej. W tym samym czasie dokonywano też egzekucji w innych miejscach Związku Sowieckiego. W sumie liczba ofiar tej tragedii sięga 22 tysięcy osób.

Poniżej prezentujemy niektóre najistotniejsze punkty z Kalendarium Zbrodni Katyńskiej:

> 23.08.1939 – podpisanie układu o nieagresji między III Rzeszą Niemiecką a Związkiem Sowieckim (tzw. paktu Ribbentrop-Mołotow), w tym tajnego protokołu, w którym dokonano podziału Europy Środkowo-Wschodniej.
>
> 17.09.1939 – agresja ZSRS na Polskę, w wyniku której do niewoli przez Armię Czerwoną wziętych zostało tysięce polskich jeńców wojennych, głównie żołnierzy Wojska Polskiego i funkcjonariuszy Policji Państwowej.

05.03.1940 – uchwała Biura Politycznego KC WKP(b) z Józefem Stalinem na czele, na mocy której miano wymordować ponad 25 tys. obywateli polskich, w tym blisko 15 tys. jeńców wojennych i 11 tys. osób cywilnych.

Kwiecień–maj 1940 – masowe egzekucje w Katyniu, Charkowie, Kalininie i innych miejscach kaźni w Związku Sowieckim.

13.04.1943 – Działające w III Rzeszy Niemieckiej Radio Berlin ogłasza odkrycie masowych grobów oficerów polskich zamordowanych w Lesie Katyńskim (po niemieckim ataku, w czerwcu 1941 r., na dotychczasowego sprzymierzeńca, jakim był ZSRS).

17.04.1943 – Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w Londynie prosi Międzynarodowy Czerwony Krzyż o zbadanie odkrytych przez Niemców masowych grobów polskich oficerów.

25.04.1943 – ZSRS zawiesza stosunki dyplomatyczne z rządem Rzeczypospolitej Polskiej, oskarżając Polskę o współpracę z Niemcami.

13.01.1944 – powołanie przez ZSRS tzw. Komisji Burdenki, której zadaniem było przypisanie odpowiedzialności za zbrodnię Niemcom.

1945–1946 – próba włączenia sprawy Katynia do aktu oskarżenia w Norymberdze przez przedstawicieli ZSRS, w celu zrzucenia odpowiedzialności za zbrodnię na Niemców.

Lata 1944–1989 – w Polsce rządzonej przez komunistów obowiązywała wykładnia, że zbrodnię w Katyniu popełnili Niemcy. Osoby starające się mówić prawdę o kaźni polskich oficerów w ZSRS były narażone na represje.

1951 – W USA powołano Specjalną Komisję Śledczą Kongresu Stanów Zjednoczonych do Zbadania Zbrodni Katyńskiej. Komisja (nazywana „Komisją Maddena” od nazwiska przewodniczącego, kongresmena Partii Demokratycznej Raya J. Maddena ze stanu Indiana) przeanalizowała dostępne dokumenty i przesłuchała blisko 300 świadków. W raporcie końcowym przedstawiono ustalenia wskazujące jednoznacznie, że za Zbrodnię Katyńską całą winę ponosi Związek Sowiecki. Dokumenty prac komisji w języku polskim publikowane są od 2017 r. przez IPN.

13.04.1990 – władze ZSRS przyznały się do mordu katyńskiego, nazywając go „jedną z cięższych zbrodni stalinizmu”.

14.10.1992 – prezydent Federacji Rosyjskiej Borys Jelcyn przekazuje na ręcę prezydetna RP Lecha Wałęsy kopie kluczowych dokumentów dotyczących Zbrodni Katyńskiej, w tym uchwałę Biura Politycznego KC WKP (b) z 5 marca 1940 r.

2000 – otwarcie Polskich Cmentarzy Wojennych w Katyniu, Miednoje i Charkowie.

2004 – Naczelna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej umarza śledztwo w sprawie Zbrodni Katyńskiej. Instytut Pamięci Narodowej wszczyna polskie śledztwo w sprawie tej Zbrodni. Rosjanie nie udostępnili – pomimo złożenia i ponawiania przez stronę polską stosownych wniosków – treści postanowienia o umorzeniu ich śledztwa. 4 sierpnia tegoż roku przebywającej w Moskwie delegacji polskiej, złożonej w przytłaczającej większości z pezedstawicieli IPN, Rosjanie oświadczają, że w ich mniemaniu liczba ofiar (22 tysiące

zamordowanych Polaków) nie uzasadnia kwalifikacji prawnokarnej w kategoriach ludobójstwa… W październiku natomiast przebywający w stolicy Federacji Rosyjskiej porkuratorzy IPN zapoznali się z 67 tomami akt w sprawie Zbrodni Katyńskiej, wyłącznie tymi nie objętymi klauzulą tajności, nie mogąc jednocześnie sporządzić kopii.

24.05.2009 – do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu złożona została skraga rodzin ofiar Zbrodni Katyńskiej (z inicjatywy wdowy pomordowanego Ojcumiły Wołk Jezierskiej) przeciwko Federacji Rosyjskiej, w związku z naruszeniami wielu praw przez prokuraturę rosyjską i inne organy.  Trybunał zarejestrował skargę jako „Wołk-Jezierska i inni przeciwko Rosji, i nadał numer 29520/09". 27 stycznia 2010 r.  polski rząd poinformował Trybunał, że chce skorzystać z przysługującego mu prawa przystąpienia do sprawy. Polska stała się uczestnikiem tego postępowania, udzielając *de facto* merytorycznego i moralnego wsparcia rodzinom ofiar Zbrodni Katyńskiej mieszkającym na terenie Rosji. 16 kwietnia 2012 r. Trybunał stwierdził, że  Rosja poniżająco traktowała krewnych ofiar odmawiając im statusu pokrzywdzonych i naraziła ich tym na moralne cierpienia, a także podkreślił, że Rosja nie współpracowała z Trybunałem, odmawiając uporczywie przekazania postanowienia o umorzeniu swojego śledztwa w sprawie katyńskiej. Niestety uznano też, że nie leży w kompetencji Trybunału ocenianie, czy Rosja rzetelnie prowadziła śledztwo katyńskie. Przede wszystkim jednak sędziowie ogłosili, że morderstwo polskich oficerów w Katyniu było nieprzedawniającą się zbrodnią, wyczerpującą z pewnością znamiona zbrodni wojennej.

10.04.2010 – Katastrofa samolotu pod Smoleńskiem z delegacją najwyższych polskich władz państwowych, z prezydentem RP Lechem Kaczyńskim na czele, udającą się na obchody 70. rocznicy Zbrodni Katyńskiej. W katastrofie Zginęło 96 osób, w tym Janusz Kurtyka – ówczesny prezes IPN, a także Janusz Krupski – zastępca prezesa IPN w latach 2000-2006.

2014, 2022  – Agresja Rosji na Ukrainę. Powrót imperialnej polityki Kremla. Odchodzenie od polityki prawnego i historycznego rozliczenia Zbrodni Katyńskiej, w tym powrót rosyjskiej propagandy do narracji, że Zbrodnię Katyńską popełniły Niemcy. W ramach działań wojennych rosyjskie pociski i bomby spadły także na Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie-Piatichatkach. Dochodzi również do prowokowanych przez Moskwę incydentów na innych cmentarzach katyńskich.

O Zbrodni Katyńskiej mówi nasz gość prof. dr hab. Tadeusz Wolsza zastępca przewodniczącego Kolegium IPN, profesor PAN i Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 29
# Pamięć nie na sprzedaż

W kwietniu 2026 roku Instytutu Pamięci Narodowej zainaugurował kampanię społeczno-informacyjną „Pamięć nie na sprzedaż”. To reakcja Instytutu na przypadki sprzedaży na aukcjach artefaktów i pamiątek po ofiarach systemów totalitarnych.

Zastępca prezesa IPN, dr hab. Karol Polejowski, wyjaśnił podczas inauguracji, że inicjatywa „Pamięć nie na sprzedaż” jest odpowiedzią na:

„niepokojące zjawisko, jakim jest handel artefaktami związanymi z niemiecką i sowiecką okupacją, z mordami popełnianymi na polskich obywatelach”.

Niedawno w niemieckim domu aukcyjnym pojawiła się zapowiedź aukcji, obejmującej dokumenty i przedmioty związane z ofiarami niemieckich zbrodni podczas II wojny światowej. Następnie na jednym z ukraińskich portali aukcyjnych wystawiono krzyż Orderu Wojennego *Virtuti Militari*, łączony z postacią zamordowanego podczas Zbrodni Katyńskiej polskiego oficera.

Kampania społeczno-edukacyjna „Pamięć nie na sprzedaż” jest ściśle powiązana z działającym już od dziewięciu lat projektem IPN „Archiwum Pełne Pamięci”. To doskonała forma zabezpieczenia dokumentów i przedmiotów ważnych dla Polski i Polaków.

O przeciwdziałaniu wyprzedawaniu pamiątek po ofiarach totalitaryzmów mówi nasz gość: Marzena Kruk, dyrektor Archiwum IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”, odcinek 30
# Pogrzeb żołnierzy kpt. „Bartka”

Zbrodnia, której ofiarą padli żołnierze NSZ, nie miała ujrzeć światła dziennego. Jednak dzięki staraniom IPN odnaleziono zbiorowe mogiły zamordowanych żołnierzy, a ich szczątki ekshumowano i poddano identyfikacji. Dziś mogliśmy ich godnie pożegnać, przywracając im należne miejsce w zbiorowej pamięci.

Na nowo powstałym Cmentarzu Wojennym Żołnierzy NSZ w Kamesznicy odbyły się państwowe uroczystości pogrzebowe żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych zgrupowania kpt. Henryka Flamego „Bartka” – największej formacji podziemia antykomunistycznego na Górnym Śląsku i w Beskidach.

Żołnierze ci, świetnie dowodzeni przez kpt. Henryka Flamego „Bartka”, siali postrach wśród komunistów. Zasłynęli zwłaszcza zajęciem – bez jednego wystrzału – Wisły i zorganizowaniem tam defilady wojskowej.

Niestety, w 1946 r. agenci UB postanowili wywabić żołnierzy z ich kryjówki na Baraniej Górze i ich zlikwidować. W tym celu zorganizowali zbrodniczą akcję pod kryptonimem „Lawina”. Pod pretekstem przerzutu żołnierzy na zachód, rozbrojonych i niczego niepodejrzewających partyzantów przewieziono w trzech transportach na Śląsk Opolski, a następnie uśpiono i zamordowano. Wykazano się szczególnym okrucieństwem – m.in. zaminowane zawczasu budynki, w których kwaterowali partyzanci, wysadzono w powietrze. Tak wymordowano blisko 100 żołnierzy zgrupowania. Ich dowódcę, kpt. Henryka Flamego, skrytobójcza kula milicjanta dosięgła jakiś czas później – już po ujawnieniu się w ramach amnestii.

O zbrodni popełnionej przez UB na żołnierzach NSZ mówi nasz gość: Paweł Żołądek z delegatury IPN w Kielcach.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 31
## Śmierć rotmistrza Pileckiego

25 maja 1948 r. w więzieniu mokotowskim w Warszawie, po brutalnym śledztwie, strzałem w tył głowy wykonano wyrok śmierci na rotmistrzu Witoldzie Pileckim – obrońcy Polski w 1920 i 1939 roku, który dobrowolnie trafił do Auschwitz, by organizować tam ruch oporu, a po ucieczce z obozu walczył w Powstaniu Warszawskim.

Witold Pilecki uznawany jest za jednego z sześciu najodważniejszych członków europejskiego ruchu oporu w czasie II wojny światowej. Jest symbolem walki o Polskę, która – w wyniku działań Niemców i Sowietów – została bezpowrotnie utracona.

Witolda Pileckiego zatrzymano 8 maja 1947 r. Od 9 maja Pilecki znajdował się w X Pawilonie więzienia mokotowskiego, w całkowitej izolacji. Po długim i brutalnym śledztwie komuniści zorganizowali proces. Oskarżycielem rotmistrza był wiceprokurator Naczelnej Prokuratury Wojska Polskiego, mjr Czesław Łapiński. Oskarżał go o posiadanie broni, którą Pilecki po upadku powstania – podobnie jak większość uczestników walk – ukrył w skrytce. Kolejne oskarżenie dotyczyło przygotowywania zamachów zbrojnych na reżimowych prominentów. Ostatnim zarzutem było posługiwanie się fałszywymi dokumentami. Podczas rozprawy prokurator nie dopuścił do przesłuchania świadków oskarżenia, przebywających w większości w więzieniach, oraz zrezygnował ze świadków obrony. 15 marca 1948 r. Witold Pilecki został skazany na karę śmierci.

25 maja, w obecności wiceprokuratora Naczelnej Prokuratury Wojska Polskiego – mjr S. Cypryszewskiego, naczelnika więzienia mokotowskiego – por. Ryszarda Mońko, lekarza – por. dr lek. Kazimierza Jezierskiego, duchownego – ks. kpt. Wincentego Martusiewicza, Witolda Pileckiego zamordowano strzałem w tył głowy, a ciało potajemnie pogrzebano w nieodkrytym do dziś miejscu.

O kulisach zbrodni popełnionej przez komunistów na rotmistrzu Witoldzie Pileckim mówi nasz gość: Jarosław Wróblewski z Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN.

Redaktor prowadzący: Paweł Lekki
Wydawca: Małgorzata Frydrych
Produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 32
## Auschwitz i niemieccy zbrodniarze

14 czerwca 1940 roku do niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz przybył pierwszy transport 728 Polaków przetrzymywanych w więzieniu w Tarnowie. Przyjmuje się, że to początek zbrodniczej działalności obozu. W rocznicę tego wydarzenia ustanowiono Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady.

W Auschwitz-Birkenau Niemcy wymordowali ponad milion ludzi: Żydów, Polaków, Romów i przedstawicieli innych narodowości. Historia ścigania zbrodniarzy nazistowskich z KL Auschwitz prowadzi przez Trybunał w Norymberdze, sądy polskie, Komisję Badania Zbrodni Niemieckich.

Część podejrzanych – w tym komendanci Auschwitz, Rudolf Höß i Arthur Liebehenschel – jeszcze w latach czterdziestych została wydana Polsce i osądzona. W przygotowaniu ich procesów ważną rolę odegrał materiał dowodowy zebrany przez Komisję dla Badania Zbrodni Niemiecko-Hitlerowskich w Oświęcimiu, znaną także jako Komisja Oświęcimska. Rozpoczęła ona działalność 29 marca 1945 r.

Dalszy okres powojenny cechowało jednak zaniechanie ścigania zbrodniarzy – zarówno w Polsce, jak i w krajach Europy Zachodniej. Postępowania wznowiono dopiero w latach 60. XX wieku.

Załoga obozu koncentracyjnego Auschwitz liczyła około 8500 ludzi. Tylko około 700 spośród nich stanęło przed sądem, z czego 600 w Polsce. Symbolem zbrodniarzy, którzy umknęli sprawiedliwości, stał się osławiony „lekarz" obozowy, dr Mengele, który dożył starości w Ameryce Południowej.

O tym wszystkim mówi nasz gość, dr Filip Gańczak z IPN w Warszawie.

Ponadto w naszym magazynie znaleźć można więcej informacji o pracach poszukiwawczych prowadzonych w Hucie Pieniackiej, finale II. edycji konkursu Silni Polską, konkursie na Audycję Historyczną 2026 roku i zaproszenie na Bieg Pamięci Niezłomnych w Lipinkach.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia”
# Poznański Czerwiec 1956. Rozmowa z Rafałem Kościańskim

Rok 1956 to początek drugiej dekady świata pojałtańskiego. Świata, w którym narody Europy Środkowo-Wschodniej, wbrew ich własnej woli, stały się zależne od decyzji podejmowanych na Kremlu przez Stalina i jego następców.

Sytuacja ta od samego początku wywoływała sprzeciw i frustrację społeczeństw zmuszonych do zależności od Moskwy. Skutkiem tego — w warunkach biedy i wszechobecnych represji — w 1956 r. w Polsce i na Węgrzech doszło do protestów, które zostały krwawo spacyfikowane przez komunistyczny reżim.

28 czerwca na poznańskie ulice wyszli robotnicy z największych w regionie zakładów pracy. Główną przyczyną niezadowolenia była zła sytuacja ekonomiczna – skutek błędów w polityce gospodarczej, nastawionej na priorytetową rozbudowę przemysłu ciężkiego, bez względu na koszty społeczne i poziom życia mieszkańców.

Jednak w trakcie marszu na niesionych ulicami miasta transparentach pojawiły się także hasła polityczne. Domagano się liberalizacji życia społeczno-politycznego oraz demokratycznych wyborów. Władze nie chciały rozmawiać z protestującymi. Pod siedzibą wojewódzkich władz aparatu bezpieczeństwa padły strzały do demonstrantów. Przez kilka godzin w mieście trwały walki, a zbrojny opór ostatecznie przełamały czołgi. Bilans tych wydarzeń był tragiczny: zginęło kilkadziesiąt osób, kilkaset zostało rannych.

Sytuacja na Węgrzech miała podobne przyczyny, jednak tam konflikt miał bardziej dramatyczny przebieg. Interwencja sowiecka zatrzymała polityczne reformy i przyniosła zmianę władzy na Węgrzech. Bilans walk był jeszcze bardziej tragiczny niż w Poznaniu: zginęło kilka tysięcy osób, wielu odniosło rany. Z Węgier wyjechało wtedy ponad 200 tysięcy osób.

Historia robotniczego protestu na ulicach Poznania należy, obok Powstania Wielkopolskiego, do najważniejszych wydarzeń minionego wieku. Wywarła trwały ślad w świadomości Wielkopolan. Pamięć o tych wydarzeniach jest przechowywana wśród rodzin uczestników i świadków tych wydarzeń, kultywowana przez miejscowe władze, ośrodki kulturalne i wiele indywidualnych osób, zaangażowanych w upamiętnianie czynów niepodległościowych.

O tym wszystkim mówi gość audycji dr Rafał Kościański – rzecznik prasowy IPN, autor książek o Poznańskim Czerwcu 1956.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych

produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”
## Pogrom w Kielcach 1946. Rozmowa z Ryszardem Śmietanką-Kruszelnickim

4 lipca 1946 r. doszło do pogromu ludności żydowskiej w Kielcach. Według ustaleń pionu śledczego IPN w zajściach zginęło 37 osób narodowości żydowskiej i troje narodowości polskiej. Pogrom kielecki w 1946 r. sprowokowała plotka o uwięzieniu przez Żydów chrześcijańskiego chłopca i rzekomym dokonaniu na nim rytualnego mordu.

Pierwsze oznaki niepokojów pojawiły się wcześnie rano, jednak eskalacja przemocy nastąpiła około godziny 10, kiedy tłum zgromadził się na ulicy Planty, gdzie znajdowała się kamienica zamieszkiwana przez Żydów. Pomimo obecności na miejscu lokalnych sił wojskowych, milicji i Urzędu Bezpieczeństwa, służby nie podjęły skutecznych działań, aby powstrzymać tłum i zapobiec rozlewowi krwi. Kieleckie siły wojskowe, milicja, Urząd Bezpieczeństwa oraz jednostki z Oficerskiej Szkoły Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego z Legnicy, które stacjonowały w Kielcach, miały wystarczające siły, aby zaprowadzić porządek. Tymczasem służby nie tylko nie uspokoiły sytuacji, ale pozwoliły na eskalację zajść, a ich działania miały charakter prowokacyjny. Analiza dokumentów wskazuje, że na zbrodnicze działania grup i poszczególnych osób z tłumu nałożyły się celowe i nieodpowiedzialne decyzje dowodzących formacjami wojskowymi. Te czynniki zadecydowały o rozmiarach pogromu. Bezpośrednio po pogromie, władze komunistyczne oskarżyły podziemie niepodległościowe o spowodowanie zajść antyżydowskich. Przez wiele tygodni teza ta była podtrzymywana przez oficjalną propagandę, później natomiast, z nieznanych bliżej przyczyn, oskarżenia te zostały „wyciszone”.

O tym wszystkim mówi gość audycji dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki z Delegatury IPN w Kielcach.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 33
## Poznański Czerwiec 1956 r.

W czwartek 28 czerwca 1956 roku rozpoczął się poznański bunt, spowodowany przede wszystkim złymi warunkami życia i pogardą, którą robotnikom okazały władze. Komuniści nie chcieli jednak rozmów. Padły strzały, a do tłumienia protestów skierowano wojsko i czołgi.

O godz. 6.30 uruchomiono główną syrenę w Zakładach Przemysłu Metalowego im. Józefa Stalina Poznań (ówczesna nazwa Zakładów Przemysłu Metalowego Hipolita Cegielskiego). Dla pracujących tam robotników – niezadowolonych ze swojej sytuacji bytowej, rozczarowanych

pogarszającymi się warunkami pracy i ignorowaniem ich żądań przez władze – był to sygnał do rozpoczęcia manifestacji.

W milczeniu wyszli z zakładów i skierowali pochód do centrum Poznania, w stronę siedzib władzy (Miejskiej Rady Narodowej i Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej), chcąc zmusić rządzących do konstruktywnych rozmów i nakłonić ich do ustępstw.

> „Na czele pochodu szły kobiety. Obdarte, wychudzone, w wykoślawionych drewniakach – wyglądały jak prawdziwe katorżnice. Za nimi pracownicy montażu i spawacze. Szliśmy spokojnie, bez żadnych okrzyków"

– wspominał jeden z uczestników.

Tak rozpoczął się poznański bunt, spowodowany przede wszystkim złymi warunkami życia, będącymi m.in. wynikiem realizacji planu sześcioletniego. Komuniści nie chcieli jednak rozmów. Padły strzały, a do tłumienia protestów skierowano wojsko i czołgi. Władzy mogło wydawać się, że z konfrontacji wyszła zwycięsko. Jednak zmiany nadeszły, choć na polityczną odwilż – w znacznej mierze wymuszoną rozmaitymi czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi, na dodatek nieszczerą i często udawaną – trzeba było czekać jeszcze kilka miesięcy, do października 1956 r.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje z najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN m.in. podsumowanie prac poszukiwawczych w Hucie Pieniackiej, przypomnienie protestów z czerwca 1976 r. i zapowiedź najnowszego Biuletynu IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 34
## Dolnośląski Kongres Pamięci Narodowej

„Historia mówi przez pokolenia" – pod tym hasłem Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu zaprasza na Dolnośląski Kongres Pamięci Narodowej, który odbędzie się 21–22 września 2026 r. w Hali Stulecia we Wrocławiu.

Historia nie jest zamknięta w podręcznikach, archiwach i muzealnych gablotach. Żyje w rodzinnych opowieściach, fotografiach, przedmiotach, miejscach pamięci i wspomnieniach świadków. Może być fascynującą przygodą, doświadczeniem angażującym wszystkie zmysły i okazją do wspólnego spędzenia czasu.

Celem Dolnośląskiego Kongresu Pamięci Narodowej jest przybliżenie najnowszej historii Polski w atrakcyjnej i różnorodnej formie: poprzez gry edukacyjne, wystawy multimedialne, panele dyskusyjne, warsztaty, przedstawienia i rekonstrukcje historyczne. To wyjątkowe wydarzenie skierowane jest do odbiorców w każdym wieku.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje dotyczące najciekawszych

wydarzeń organizowanych przez IPN: m.in. podsumowanie uroczystości pogrzebowych dzieci-ofiar niemieckiego obozu przy ul. Przemysłowej w Łodzi, zapowiedź uroczystości w 80. rocznicę zbrodni popełnionej przez UB na żołnierzach NSZ kpt. „Bartka" oraz obchodów 50. rocznicy powstania Komitetu Obrony Robotników.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

# „Przystanek Historia", odcinek 35
# Komitet Obrony Robotników

50 lat temu powstał Komitet Obrony Robotników. Jego celem było udzielanie pomocy ludziom brutalnie represjonowanym przez władze po robotniczych protestach z czerwca 1976 r. KOR skupiał przedstawicieli różnych pokoleń, często o odmiennych przekonaniach – łączył ich jednak zdecydowany sprzeciw wobec łamania prawa przez organy władzy.

Decyzję o powstaniu Komitetu Obrony Robotników podjęto 22 września. Sygnatariusze wystosowali „Apel do społeczeństwa i władz PRL". Pod apelem podpisali się: Jerzy Andrzejewski, Stanisław Barańczak, Ludwik Cohn, Jacek Kuroń, Edward Lipiński, Jan Józef Lipski, Antoni Macierewicz, Piotr Naimski, Antoni Pajdak, Józef Rybicki, Aniela Steinsbergowa, Adam Szczypiorski, ksiądz Jan Zieja i Wojciech Ziembiński. 23 września Jerzy Andrzejewski przesłał apel KOR-u do Marszałka Sejmu, a w liście przewodnim poinformował o powstaniu i celach Komitetu Obrony Robotników. Skupić się miał on na: obronie pracowników, apelach o przywrócenie represjonowanych do pracy oraz ukaranie winnych, a także zobowiązaniu władz PRL do przestrzegania praw człowieka.

Większość osób, które uczestniczyły w powołaniu KOR-u, a następnie działały w jego ramach lub współpracowały z komitetem, były znane służbie bezpieczeństwa z wcześniejszej działalności i były monitorowane przez SB. Już 23 września 1976 r. służby zainicjowały sprawę operacyjną o kryptonimie „Gracze", której celem było rozpracowanie organizacji.

29 września 1977 r. KOR przekształcił się w Komitet Samoobrony Społecznej KOR i działał do I Walnego Zjazdu Solidarności w Hali Oliwii w Gdańsku, gdzie został rozwiązany 23 września 1981 r.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN – zapowiedź III edycji konkursu „Silni Polską!" pod hasłem „Rozkręć historię", wspomnienie o losach ludności cywilnej Warszawy po upadku powstania i zapowiedź najnowszego – październikowego – numeru Biuletynu IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki

wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 36
## Konkurs „Silni Polską!”

Żeby odpowiedzieć na pytanie kim jesteśmy, najpierw trzeba zrozumieć, kim byliśmy. Stąd już niedaleka droga do kształtowania tego, kim będziemy.

Projekt „Silni Polską!” to ogólnopolska inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych. Jej celem jest popularyzacja najnowszej historii Polski wśród młodych ludzi i lokalnych społeczności.

W konkursie zmierzą się dziesięcioosobowe zespoły uczniów z klas VII i VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych. Każda grupa będzie miała Liderów, gotowych do inspirującej pracy z uczniami. W dwuetapowej rywalizacji na uczestników konkursu czeka seria warsztatów z edukatorami z Oddziałowych Biur Edukacji Narodowej IPN, terenowe lekcje historii prowadzone przez Liderów oraz organizacja wydarzeń historycznych według własnego pomysłu, które mają na celu zainteresowanie lokalnej społeczności!

Konkurs „Silni Polską!” łączy edukację z aktywnością, dając młodzieży możliwość poznania historii oraz promowania jej wśród lokalnej społeczności.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN, m.in. zapowiedź obchodów Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych, zaproszenie na wystawę „Świadectwo poMOCY” i do udziału w XII Turnieju Debat Historycznych.

Gościem magazynu jest dr Adam Pleskaczyński, dyrektor Biura Edukacji Narodowej IPN.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia”, odcinek 37
## Wołyń – w poszukiwaniu ofiar

Zbrodnia Wołyńska to jedna z najtragiczniejszych kart polskiej historii XX wieku. W latach 1943–1945 ukraińscy nacjonaliści z Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) i Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN) dokonali zaplanowanego ludobójstwa na ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

Ataki rozpoczęły się na większą skalę wiosną 1943 r., osiągając apogeum 11 lipca 1943 r. (tzw. Krwawa Niedziela), gdy zaatakowano jednocześnie kilkadziesiąt polskich miejscowości. W sumie

zamordowano ok. 120 tysięcy Polaków – mężczyzn, kobiet i dzieci. Kilkaset tysięcy osób musiało uciekać, ratując życie.

Ekshumacje i poszukiwania mają na celu godne upamiętnienie ofiar ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów w czasie II wojny światowej. Ocenia się, że na samym Wołyniu zamordowano ok. 40–60 tysięcy Polaków, natomiast w Małopolsce Wschodniej kolejne 30–40 tysięcy. Pozostałe ofiary to mieszkańcy terenów dzisiejszej południowo-wschodniej Polski oraz innych regionów.

Dziś przedstawimy państwu efekty prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych przeprowadzonych w bieżącym roku przez IPN na Wołyniu. Naszym gościem jest dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, zastępca prezesa IPN, kierujący Biurem Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

W „Przystanku Historia" znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. Zapowiedź gali Nagrody IPN „Ambasador Polskiej Historii", zaproszenie do konkursu „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie" oraz do lektury listopadowego numeru „Biuletynu IPN".

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

## „Przystanek Historia", odcinek 38
## Pamięć o weteranach

Już ponad 14 000 wpisów figuruje w ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski.

W okresie, gdy nasze myśli szczególnie biegną ku tym, którzy odeszli, a pamięć o bliskich skłania nas do odwiedzania ich grobów, Instytut Pamięci Narodowej zwraca szczególną uwagę na miejsca spoczynku weteranów walk o wolność i niepodległość Polski. To groby tych, którzy swoim życiem, odwagą i poświęceniem zapisali się w historii. Byli częścią pokoleń, które walczyły o odzyskanie przez Polskę niepodległości. Ich losy są świadectwem niezłomności ducha i miłości do Ojczyzny. Pamięć o bohaterach to również zobowiązanie do pielęgnowania wartości, o które walczyli. Dlatego troska o ich groby i pamięć o ich dokonaniach stanowią ważne elementy naszej narodowej tożsamości.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN zaangażowane jest w kultywowanie pamięci również o tych, którzy walczyli i cierpieli za niepodległą i suwerenną Polskę, a potem wrócili do cywilnego życia, często na emigracji, z dala od najbliższych i umiłowanej Ojczyzny.

Ewidencja obejmuje miejsca spoczynku weteranów rozsiane po całym świecie, m.in. w Argentynie, na Białorusi, Ukrainie i Litwie, a także w Belgii, Francji, Holandii, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Australii oraz Stanach Zjednoczonych.

Instytut Pamięci Narodowej sfinansował już ponad 1300 remontów grobów weteranów walk

o wolność i niepodległość Polski, przyczyniając się do zachowania pamięci o bohaterach, którzy poświęcili swoje życie Ojczyźnie.

Naszym gościem jest Adam Siwek dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN.

W „Przystanku Historia” znajdą Państwo także zapowiedzi i relacje dotyczące najciekawszych wydarzeń organizowanych przez IPN. Zastanowimy się dlaczego odzyskanie niepodległości świętujemy 11 listopada, opowiemy o odnalezieniu szczątków kolejnego polskiego żołnierza poległego na Westerplatte oraz zaprosimy państwa na niezwykle interesującą wystawę „Skrzydła wolności”.

Zapraszamy!

redaktor prowadzący: Paweł Lekki
wydawca: Małgorzata Frydrych
produkcja: Wydział Realizacji Projektów Medialnych – Biuro Rzecznika Prasowego IPN

Posłuchaj

Poprzedni Strona
Następny Strona

Edukacja

Audycja